

CHIPUL „PĂRINTELUI DUHOVNICESC”, ÎN SCRIERILE CUVIOSULUI PAISIE AGHIORITUL (I)

Prof. dr. pr. Ioan C. TEȘU

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

The study entitled The image of the spiritual father in the writings of Elder Paisios the Athonite presents his teaching about the importance of the repentance and of the spiritual father for salvation. In the first section, there are mentioned some of his sayings about the overall condition of the contemporary world and the sad reality according to which sins have become a “fashion”, while virtues are considered a sign of “backwardness”. Then, it is outlined the teaching of Elder Paisios regarding the importance of the Holy Sacrament of Confession, considered to be the “second Baptism”, “The Baptism of tears”; the features of a true confession and its effects; the quality of the “doctor of souls” or “inner doctor” of the confessor; and then, there are described the moral traits of the Elder Paisios, as a “spiritual father”, the most of them being: spiritual discernment, patience, kindness, gentleness, and, in particular, love.

Keywords: Elder Paisios the Athonite, spiritual father, repentance, confession, sins, virtues

„Un duhovnic care nu este hotărât să meargă chiar și în iad pentru dragostea fiilor lui duhovnicești, nu este duhovnic.” (Cuviosul Paisie Aghioritul)

Sfântul Munte Athos, „Grădină a Maicii Domnului” și, prin ea, Grecia și întreaga Ortodoxie, au fost dăruite cu oameni ai lui Dumnezeu, „îngeri pământești” și „oameni cerești”, care, prin viața lor îmbunătățită spiritual, eliberată de păcate și îmbibată de parfumul virtuților creștine, s-au făcut sălaș minunat Duhului Sfânt, constituind modele sublime de viață și desăvârșire, „faruri” călăuzitoare – cum îi plăcea Cuviosului Paisie Aghioritul să numească astfel de ființe profund pnevmatizate – omului contemporan, tot mai frământat și tot mai zbuciumat, și lumii, aflată într-o neliniște, grabă și agitație, tot mai pronunțate.

Învățăturile sale, rostite sau consemnate în scris, constituie o comoară de mare preț a Bisericii lui Hristos, oferind, prin soluțiile lor duhovnicești, liniștea și pacea sufletească, odihna cea sfântă, pe care o dăruia Cuviosul Părinte, alinarea și mângâierea sufletelor însetate de spor duhovnicesc și urcuș moral sau, cum spunea cu mult umor: „Eu fac însorirea”¹, înțelegând că, precum soarele este absolut necesar ca să se deschidă florile, așa și o ușoară mângâiere sau încurajare duhovnicească ajută la alinarea și vindecarea sufletului.

Una dintre aceste învățături este și cea referitoare la necesitatea pocăinței în viața creștină și la importanța părintelui duhovnicesc în viața spirituală, o viață supusă căderii și ridicării, urcușului, dar și regresului moral, iar aceste note esențiale ale învățăturii Cuviosului Paisie încearcă să le identifice și prezentul studiu, cu speranța că va deschide calea spre trăire sau făptuire, căci, așa cum spunea duhovnicescul Părinte, „bună este cunoașterea, bună și instruirea, dar, dacă nu se vor sfinți, sunt lucruri de nimic, ce duc la catastrofă”².

Radiografia făcută cu „dragoste și durere” asupra păcatelor lumii și căderilor omului contemporan

Cuviosul Paisie Aghioritul consideră că nevoia cea mai mare a lumii și a sufletului contemporan este nevoia de pocăință. În fața frământărilor tot mai numeroase și tot mai grele ale omului actual, a „duhului lumesc”, omul, fie el monah sau trăind în societate și în familie, trebuie să cultive spovedania și pocăința. Pentru monahul atonit, criza lumii contemporane este o *criză a pocăinței*, în sensul că omul zilelor noastre nu mai trăiește din perspectiva vieții viitoare, ci doar a plăcerilor efemere, trupești și lumești actuale și, din această cauză, își ratează vocația și destinația, atât aici și acum, cât și în veșnicie. „Oamenii contemporani, observă cu deosebit discernământ duhovnicesc Părintele Paisie, nu se gândesc la veșnicie. Iubirea de sine îi face să uite că vor pierde tot. Nu au prins sensul cel mai profund al vieții. N-au simțit bucurii cerești și de aceea inima lor nu tresaltă pentru ceva mai înalt.”³

¹ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte duhovnicești. I. Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 13.

² *Ibidem*, p. 224.

³ *Ibidem*, p. 73.

Cuviosul Părinte considera că dușmanul cel mai mare al sufletului, mult mai puternic chiar și decât diavolul, este „duhul lumesc”, care „ne atrage în chip dulce și, în cele din urmă, ne amărăște veșnic”⁴. Acesta așază pe suflet o ceață, o negură și o răceală, împiedicându-l pe om să mai privească spre zărilor senine ale desăvârșirii și cufundându-l într-o cumplită robie față de lumea prezentă și de lucrurile și persoanele ce o alcătuiesc și pe care o astfel de minte împătimită nu le mai distinge în raționalitatea lor ultimă, aceea de a fi căi de descoperire și de apropiere de Dumnezeu – Creatorul lor –, ci caută să le utilizeze în mod egoist și pătimaș, spre satisfacerea poftelor și plăcerilor personale și care au prea puține lucruri în comun cu o viață spirituală înaltă.

Într-o astfel de lume și în astfel de vremuri, pe care Cuviosul Paisie le socotea a fi apocaliptice⁵, constatăm o *generalizare a păcatului*, care a devenit *o modă*, considerată *un semn al progresului*, în timp ce încercarea de respectare a unei morale înalte și curate este înțeleasă ca un semn de înapoiere. Am intrat și trăim în vremuri în care Părinții duhovnicești de altădată, în a căror galerie sfântă se înscrie și Cuviosul Paisie Aghioritul, prin viața și nevoințele sale ascetice și mistice, considerau că păcatele au devenit lucruri firești, obișnuite și generalizate, iar patimile călăresc lumea, pe când virtuțile sunt umilite și rușinate, ironizate, alungate și izolate în sufletul a tot mai puțini creștini, cei mai mulți dintre ei monahi, care luptă să păstreze viu și realizabil idealul desăvârșirii morale. „Astăzi, observa Cuviosul Părinte, păcatul s-a făcut modă. (...). Și lucrul rău este că oamenii de azi, când păcatul a devenit modă, dacă văd pe unul că nu urmează curentul epocii, adică să nu păcătuiască, să fie puțin evlavios, îl numesc întârziat, retrograd. Acești oameni consideră o jignire faptul de a nu păcătui, iar păcatul îl consideră un progres. Iar aceasta este mai rău decât toate. Dacă oamenii de azi, care trăiesc în păcat, ar recunoaște cel puțin aceasta, Dumnezeu i-ar milui. Însă ei îndreptățesc cele nejustificabile și elogiază păcatul. Aceasta este și cea mai mare hulă împotriva Duhului Sfânt: *păcatul să îl considere progres*

⁴ *Ibidem*, p. 67.

⁵ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte. II. Trezire dubovnicească*, traducere din limba elenă de Ieroschim. Ștefan Lacoschiotul, Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2000, p. 298: „Astăzi trăim în anii apocalipsei. Nu este nevoie ca cineva să fie prooroc pentru ca să înțeleagă asta”.

și morala să o numească înapoiere. De aceea au mare răsplată, mare valoare cei ce se nevoiesc în lume și își păstrează viața curată. Acum nici vinovăție nu simt, nici respect nu există. *Le-am nivelat pe toate*. Dacă unul nu trăiește lumește, își bat joc de el⁶.

În vremurile de azi, răul și păcatele s-au înmulțit, ca număr și ca frecvență, în timp ce lucrarea binelui și practicarea virtuților par lucruri anacronice și perimate. „Astăzi, constata cu și mai multă durere monahul atonit, dacă cineva vrea să trăiască cinstit și duhovnicește, nu mai încapă în lume, îi vine greu. Odinioară, binele era mult, multă și virtutea, la fel și pildele, iar răul se îneca în multul bine și puțină neorânduială ce exista în lume sau în mănăstiri nu se vedea și nici nu vătăma. Însă acum ce se întâmplă? Exemplul rău este mult și puținul bine care există este disprețuit. Se fac adică cele dimpotrivă: se înecă puținul bine în multul rău și astfel stăpânește răul⁷.”

Înspăimântătoare familiaritate cu păcatul, care a devenit o a doua obișnuință, rea și pătimașă, adeseori mai puternică decât firea sau natura umană, creată bună și spre desăvârșire, a dus la dispariția fricii de Dumnezeu, „începutul înțelepciunii” (Ps. 110, 10) și care acționa ca o „frână⁸” sau o cenzură morală în calea păcatelor și a patimilor. Iar dispărând aceasta, omul se îndepărtează tot mai mult de Dumnezeu, Izvorul vieții sale, apropiindu-se și trăind pe marginea prăpastiei nimicului, în prietenie cu păcatele și cu întreaga lor încrengătură de răutăți și cortegiu de fărădelegi. Iar un astfel de mod de viață este considerat de Cuviosul Paisie „iad⁹”. Creștinul care Îl poartă pe Dumnezeu în sufletul său, chiar și în pustie nevoindu-se și în sărăcie trăind, a câștigat totul, este cel mai bogat spiritual, după cum, în caz contrar, chiar de s-ar afla cineva „cocoțat” pe multitudine de bunuri și averi, viețuirea departe de Dumnezeu înseamnă a trăi pe fundul prăpastiei și în întuneric, pentru că, mai devreme sau mai târziu, toate bogățiile pământului de le-ar aduna, nu vor reuși să-i acopere nevoile interioare profunde și să-l aline sufletește. „Cu cât se depărtează cineva de Dumnezeu, spunea Părintele atonit, cu atât lucrurile se complică mai mult. Se poate ca cineva să nu aibă nimic, dar, dacă Îl are pe Dumnezeu, nu mai dorește nimic. Acesta este adevărul! Iar

⁶ *Idem, Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, pp. 40-41.

⁷ *Ibidem*, p. 30.

⁸ *Ibidem*, p. 24.

⁹ *Ibidem*, p. 43.

dacă le are pe toate și nu Îl are pe Dumnezeu, este chinuit înlăuntrul său. De aceea, fiecare, pe cât poate să se apropie de Dumnezeu. Numai lângă Dumnezeu află omul bucuria cea adevărată și veșnică. Otravă gustăm atunci când trăim departe de dulcele Iisus. Când omul, din om vechi devine om nou, fiu de împărat, se hrănește cu desfătarea dumnezeiască, cu dulceața cerească și simte veselia paradisiacă, simte încă de aici o parte din bucuria raiului. De la bucuria cea mică, paradisiacă, înaintează zilnic către cea mare și se întreabă dacă există ceva mai înalt în rai decât aceea pe care o trăiește aici. Starea în care trăiește este astfel încât nu poate face nici o lucrare. Genunchii i se topesc ca lumânările de acea dumnezeiască fierbințeală și dulceață, inima lui saltă și e gata să spargă pieptul ca să plece, pentru că pământul și lucrurile pământești i se par lucruri zadarnice¹⁰.

Depărtarea de Dumnezeu și refuzul omului de a primi sfaturi duc la alungarea harului și primirea „învrăuririi drăcești”¹¹. „Odinioară, spune Părintele Paisie, Duhul Sfânt lumina, inspira. Astăzi, nu află condiții să se pogoare”¹². „Harul lui Dumnezeu, adaugă, lipsește de la oamenii contemporani, pentru că, prin păcat, alungă și puținul pe care îl au. Iar când pleacă harul dumnezeiesc, atunci toți diavolii se năpustesc înlăuntrul omului.”¹³ Din acest motiv, continuă Cuviosul Paisie, „multă demonizare există astăzi în lume. Diavolul seceră, deoarece oamenii contemporani i-au dat multe drepturi și primesc înfricoșătoare învrăuriri diavolești”¹⁴. Și, astfel, omul, părăsit de harul dumnezeiesc, „se face mai rău decât diavolul. Pentru că unele lucruri diavolul nu le face, ci numai pune pe oameni să le facă. De pildă, nu face crime, ci pune pe om să le facă. Și astfel, demonizează oamenii după aceea”¹⁵.

Într-o lume a plăcerilor materiale, omul a devenit o mașină, inclusiv de satisfacere a poftelor și de împlinire a păcatelor sau, cum pe drept spune Cuviosul Paisie, „inimile oamenilor s-au făcut de fier”¹⁶.

¹⁰ *Ibidem*, p. 43.

¹¹ *Ibidem*, p. 44.

¹² *Idem*, *Cuvinte. II. Trezire dubovnicească...*, pp. 80-81.

¹³ *Idem*, *Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 44.

¹⁴ *Ibidem*, p. 47.

¹⁵ *Ibidem*, p. 49.

¹⁶ *Ibidem*, p. 146.

Toate aceste frământări, de la nivelul sufletului, datorate primirii gândurilor rele, numite de Stareț „telegramele viclene ale diavolului”¹⁷, și căderii în păcat se resimt la nivelul întregii ființe umane și a lumii întregi. Pe fondul înmulțirii cuvintelor și a cărților, a împușcării faptelor și a dispariției modelelor¹⁸, lumea întreagă și omul se află într-un zbcium neconținut și o frământare neîncetată. „Suferințele lumii sunt fără sfârșit, arată Cuviosul Paisie. Se vede peste tot o descompunere generală, și familii, și mici și mari. În fiecare zi, inima mea se face tocătură. Cele mai multe case sunt pline de supărări, de neliniște, de stres. Numai în casele care trăiesc după Dumnezeu oamenii sunt bine. În celelalte, unii divorțează, alții sunt falimentari, alții bolnavi, alții accidentați, alții cu psiho-medicamente, iar alții cu droguri. Mai mult sau mai puțin, cu toții, sărmanii, au câte o durere. Mai ales acum, nu au de lucru; datorii de aici, suferințe de dincolo; îi urmăresc băncile, îi scot din case, o mulțime de neazuri. Și acestea nu țin o zi sau două. Iar din pricina acestei situații chiar și copiii cei sănătoși ai acestor familii se îmbolnăvesc.”¹⁹

În mod similar, căutând comoditatea și pierzând simplitatea, omul nu își mai află odihna și liniștea, căutându-le tot în lucrurile materiale, în „calmante și în yoga”²⁰, neștiind că adevărata pace și bucurie vine atunci când omul se smerește și se pocăiește, atrăgându-și asupra sa bucuria duhovnicească, iluminarea și mângâierea dumnezeiască²¹. „Bucuria adevărată, curată, ne învață Părintele, se poate găsi numai lângă Hristos. Dacă te unești cu El prin rugăciune, vei vedea sufletul tău răsplătit. Oamenii lumești caută bucuria în distracții. Unii oameni duhovnicești o caută în discuții teologice, în predică etc. (...). Bucuria lumească aduce stresul și la oamenii duhovnicești. Bucuria lumească nu este permanentă, nu este bucurie adevărată, ci este o bucurie temporară, a acelei clipe. (...) Bucuria lumească nu odihnește pe omul duhovnicesc, ci îl obosește. Pune un om duhovnicesc într-o casă lumească și vei vedea că nu se odihnește. Deși omul lumesc crede că el se odihnește, nu este așa, ci se chinuiește. Se bucură la

¹⁷ *Ibidem*, p. 53.

¹⁸ *Ibidem*, p. 29.

¹⁹ *Ibidem*, p. 24.

²⁰ *Ibidem*, p. 162.

²¹ *Ibidem*.

exterior, dar înlăuntrul său nu este mulțumit, ci chinuit.”²² Sau, cum arată pe scurt, „fericirea lumească este nefericire duhovnicească”²³.

Acești oameni „cu inimi de fier” trăiesc într-o lume tot mai tehnologizată, care le ispitește sufletul, dar nu le cultivă conștiința²⁴. Neli-niștiți, lipsiți de răbdare, stresați, ei sunt ca niște „brichete”²⁵, nemai-suportând, din cauza iubirii de ei înșiși și a mândriei, nici un cuvânt și trăind într-o stare de ruptură de Dumnezeu și de conflict cu lumea și cu semenii, ba chiar și cu ei înșiși. Sau, ca să îl cităm pe Cuviosul Părinte, „Dumnezeu să mă ierte, dar lumea a ajuns un spital de nebuni”²⁶. „Cazanul fierbe”, spunea el, iar „diavolul ară acum, dar Hristos este Cel care va secera la urmă”²⁷. Vremurile sunt de așa natură, încât „mulți sfinți ar fi dorit să trăiască în vremea noastră, ca să se nevoiască”²⁸, căci, în astfel de vremuri, „sfinții se vor sfinți mai mult și spurcații se vor spurca și mai rău”²⁹.

Chiar și în vremuri de strâmtorare „există un grup de creștini în care Se odihnește Dumnezeu. Există încă oameni ai lui Dumnezeu, oameni ai rugăciunii, și Bunul Dumnezeu ne rabdă și iarăși va răndui lucrurile”³⁰. Pentru astfel de „sfinți contemporani”, Dumnezeu le privește pe toate cu îndelungă-răbdare, așteptând pocăință și îndreptare din partea celor păcătoși, iar în lipsa acestor virtuți, pentru astfel de caractere sfinte, va ușura și va scurta „vremea de încercare”, readucându-le pe toate la cursul lor inițial și firesc. Ceea ce îi mai poate întoarce pe cei păcătoși sunt bolile, încercările, necazurile, suferințele personale și generale. De aceea, Cuviosul Paisie spune profetic: „Vin ani grei. Vom avea încercări”³¹. „Vin vremuri înfricoșătoare. Se vor da lupte duhovnicești”³², însă victoria va fi a lui Dumnezeu, iar viitorul al credinței și al unei vieți spirituale înalte, la care va

²² *Ibidem*, pp. 72-73.

²³ *Ibidem*, p. 76.

²⁴ *Ibidem*, p. 146.

²⁵ *Idem*, *Cuvinte dubovnicești. IV. Viața de familie*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evangelismos, București, 2003, p. 7.

²⁶ *Idem*, *Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 164.

²⁷ *Ibidem*, p. 35.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Idem*, *Cuvinte. II. Trezire dubovnicească...*, pp. 16-17.

³¹ *Idem*, *Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 35.

³² *Ibidem*, p. 35.

ajunge omul obosit de cele materiale și probat în cele spirituale. Necazurile îi vor cerne pe oameni și vor aduce folos tuturor, încât „unii vor avea plată curată și alții își vor achita datoriile. Așa vor fi lucrurile, încât nu se va mâhni nimeni pentru necazul prin care vor trece, chiar dacă nu toți vor spune: «Slavă Ție, Dumnezeuule!»³³.

Dumnezeu nu a părăsit și nu părăsește creația Sa, ci, dimpotrivă, mai ales într-o astfel de situație, precum mama pe pruncul ei, atunci când începe să pășească, „Bunul Dumnezeu păzește cu amândouă mâinile Sale lumea contemporană; mai demult o ocrotea numai cu una”³⁴.

Mângâierea pe care o simțea Cuviosul Paisie în sufletul său, chiar și cunoscând aceste realități, izvora din descoperirea că viitorul este al lui Hristos și că, trecând prin acestea, oamenii vor redescoperi importanța vieții duhovnicești și a rugăciunii, rolul Bisericii și al credinței. Oamenii acelor vremuri „vor prețui faptul că astăzi creștinii țin cinstea, credința și toată măreția Bisericii. Și veți vedea că se vor întoarce iarăși la cele vechi. Tot astfel cum s-a întâmplat și cu pictura. Într-o vreme nu puteau înțelege arta bizantină și loveau picturile de pe pereți cu tesla ca să dea jos tencuiala veche și s-o refacă, pictând alte icoane, ale Renașterii. Acum, după atâția ani, recunosc valoarea artei bizantine. Mulți, care nici măcar nu au evlavie, chiar și ateii, scot la iveală de sub tencuieli vechile picturi, care au pe ele loviturile de teslă. Astfel și toate acestea pe care acum le aruncă, socotindu-le nefolositoare, încet-încet le vor căuta”³⁵. Ba chiar mai mult, „va veni ceasul când și cărmuitorii cei necredincioși, nu numai cei credincioși, vor înțelege că, dacă nu există credință, lumea nu poate sta, și de aceea vor impune într-un fel oamenilor să creadă ca să poată ține lumea. Va veni o vreme când, de nu vei face rugăciune, într-o zi te vor închide în închisoare! Vei da socoteală celui mai mare dacă te-ai rugat sau nu!... Și astfel lucrurile vor veni la locul lor”³⁶.

Pocăința – „Botez al lacrimilor” și reîntoarcere a harului celui dintâi

„Nu există durere mai mare pentru Dumnezeu, spunea Cuviosul Paisie Aghioritul, decât a-l vedea pe om în iad”³⁷ și din această

³³ *Idem, Cuvinte. II. Trezire dubovnicească...*, p. 19.

³⁴ *Idem, Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 33.

³⁵ *Ibidem*, p. 369.

³⁶ *Ibidem*, p. 373.

³⁷ *Idem, Cuvinte. II. Trezire dubovnicească...*, p. 106.

cauză, El caută, prin diferite mijloace și căi, să-l întoarcă pe om la pocăință și, prin intermediul ei, la descoperirea sensului profund al vieții, ca o pregătire pentru existența cea viitoare și veșnică.

Învățătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe este aceea că Dumnezeu, în atotputernicia și atotștiința Sa, putea folosi o multitudine de moduri prin care să ridice lumea și omul din păcat, dar, așa cum mântuirea obiectivă a fost realizată prin jertfa răscumpărătoare a Mântuitorului Iisus Hristos întrupat și făcut om asemenea nouă, afară de păcat, tot astfel, există o corespondență și în ceea ce privește efortul subiectiv sau personal de însușire a roadelor acesteia, în mod deosebit în ceea ce privește săvârșitorul și primitorul pocăinței și al mărturisirii. Dacă Hristos, Cel ce stă nevăzut, primește spovedania penitentului, mijlocul prin care o face este preotul duhovnic și aceasta pentru că, așa cum spune Cuviosul Paisie Aghioritul, „Dumnezeu vrea ca omul să fie ajutat de om și să se îndrepte prin om. Astfel le economisește Bunul Dumnezeu, ca omul să se smerească. Trebuie ca fiecare să-și spună duhovnicului gândurile și stările prin care trece, ca să-l sfătuiască, iar nu să hotărască singur în problemele grele, nici să înfrunte singur greutățile ce le întâmpină în nevoința lui, făcând experiențe pe sine, pentru că ispititorul îl va încurca și-i va pricinui probleme”³⁸.

Întrucât săvârșirea sau lucrarea păcatelor, precum arată Cuviosul Stareț, a ajuns în vremurile noastre „modă”, iar respectarea unor principii morale înalte este considerată a fi o dovadă de înapoiere, și având în vedere că păcatele și patimile, numite de Cuviosul Părinte „toxine duhovnicești”, îmbolnăvesc trupul și sufletul, întunecând conștiința și abolind discernământul, doar pocăința, ca zguduire ontologică și cutremur ființial, poate restabili și restaura în ființa umană adevărata libertate față de păcat și îi poate reda liniștea și pacea lăuntrică.

Or, date fiind alterările și degradările în care îl aruncă păcatele pe om, având conștiința scindată și pervertită, „incorectă”, în cuvintele Starețului, omul nu se poate ridica singur, prin sine, ci are nevoie de ajutor din afară, iar acesta îi vine de la Dumnezeu, prin părintele său duhovnicesc. Cuviosul Paisie arată că acela „care nu are duhovnic ca să se sfătuiască cu el în călătoria sa duhovnicească se întunecă, se ostenește, întârzie și cu greu va ajunge la destinația sa. Dacă își

³⁸ *Idem, Cuvinte duhovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 268.

dă singur soluții la problemele lui, oricât de înțelept ar fi, rămâne întunecat, deoarece se mișcă cu încredere în sine și în mândrie. În timp ce acela care se smerește și merge cu încredere și râvnă la duhovnic și îi cere părerea este ajutat. Pentru că atunci Dumnezeu cu siguranță îl luminează pe duhovnic și îi dă răspunsul corect. Iată, atunci când vine cineva cu evlavie, cu gândul că sunt sfânt, deși eu sunt tinichea, am observat că simt înlăuntrul meu o schimbare și cele pe care i le spun nu sunt ale mele. Din aceasta îmi dau seama limpede că omul acesta a venit cu evlavie și Dumnezeu, ca să nu-l nedreptățească, îmi dă mie această stare bună. În aceste cazuri, dacă este vorba de o problemă serioasă, Dumnezeu te vestește și-i poți spune ce se va întâmpla, când se va întâmpla și cum s-o înfrunte³⁹. Cei ce își încredințează sufletul unui păstor duhovnicesc „călătoresc cu multă siguranță și odihnă – deoarece sunt duși în spate de starețul lor – și, veselindu-se, ajung în rai. În timp ce ucenicii care încearcă să fugă de ascultare pătesc ca vițeii cei neastâmpărați, care mereu trag funia într-o parte și alta, până ce scot țărșul de care sunt legați, după care aleargă ca nebunii afară din livadă, încurcându-se rău în mărăcini. Și dacă nu-i ajută cineva – ferească Dumnezeu! – pier⁴⁰.

Pe bună dreptate, se poate spune că lumea este însetată de preoți și de duhovnici, dar nu de orice fel, ci de excepție, evlavioși, buni cunoscători ai sufletului omenesc și iubitori de semeni, care să îi ajute să redescopere adevărata cale spre mântuire. „Astăzi, spunea Părintele, oamenii sunt obosiți, amețiți și întunecați de păcat și de egoism. De aceea, este trebuință mai mult decât în orice altă vreme de duhovnici buni și experimentați, care să se apropie de oameni în mod simplu și cu dragoste adevărată și să-i povățuiască cu discernământ, ca să se liniștească. Fără duhovnici buni, bisericile se golesc și se umplu psihiatriile, închisorile și spitalele. Oamenii trebuie să conștientizeze că se chinuiesc pentru că sunt departe de Dumnezeu, să se pocăiască și să-și spovedească cu smerenie păcatele lor⁴¹.

Un aspect fundamental, legat de experiența pocăinței, asupra căruia Cuviosul Stareț insistă în mod deosebit, este acela că ea *nu trebuie făcută prin constrângere, ci de bunăvoie*, iar părintele duhovnic,

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *Idem, Epistole*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelismos, București, 2005, p. 93.

⁴¹ *Idem, Cuvinte duhovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 291.

înțelegând acest lucru, trebuie să dea dovadă de „noblețe duhovnicească”⁴², aceasta însemnând să-l respecte pe aproapele său și să îi respecte libertatea. Această „noblețe duhovnicească” trebuie arătată față de fiecare semen, dar în mod deosebit față de tineri, ca unii care, pe de o parte, nu au o experiență de viață foarte bogată, iar pe de altă parte, primesc cu multă reticență muștrarea, dojana și chiar sfatul altora.

Părintele duhovnic trebuie să dea dovadă de o astfel de noblețe spirituală, cu atât mai mult cu cât Însuși Dumnezeu arată foarte multă dragoste și bunătate celui care se află la începutul vieții duhovnicești, neîngăduindu-i să își cunoască păcătoșenia sa și nici binecuvântările Sale, pentru ca acesta să nu deznădăjduiască⁴³. Pe măsură însă ce acesta progresează în universul duhovnicesc al pocăinței, Dumnezeu îi oferă tot mai multe daruri, ca răsplată pentru ostenele lui, iar acesta, cu sufletul spălat și curățit în „baia lacrimilor”, își simte tot mai acut și luptă tot mai încordat împotriva păcatelor și nedeplinătăților sale morale. Astfel, nu doar în Taina Spovedaniei, ci în întreaga activitate și în toate aspectele ei, „modul de a proceda al Bisericii este dragostea...”⁴⁴.

Deși nu a fost nici preot și nici duhovnic, ci simplu monah, ne fiind hirotont și nici hirotosit, Cuviosul Paisie Aghioritul a acordat mărturisirii cea mai mare importanță, considerând că aceasta este poarta spre mântuire. „Dacă oamenii nu se vor pocăi – sfătuia el întotdeauna –, dacă nu se vor întoarce la Dumnezeu, își vor pierde viața cea veșnică. Omul trebuie ajutat să priceapă sensul cel mai profund al vieții, să-și revină, ca să simtă mângâierea dumnezeiască. Scopul omului este și să urce duhovnicește, nu numai să nu păcătuiască.”⁴⁵

Arătând o astfel de prețuire mărturisirii păcatelor, în fața duhovnicului, de fiecare dată îndemna și îndruma pe închinători să se spovedească, pentru ca apoi, cercetându-l cu sufletul curat, să primească sfatul său providențial și cuvântul său, capabil să zguduie, să transforme și să renască spiritual.

⁴² Ieromonahul Isaac, *Viața Cuviosului Paisie Aghioritul*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nușescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelistos, București, 2005, p. 301.

⁴³ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Epistole...*, p. 91.

⁴⁴ *Idem*, *Cuvinte. II. Trezire duhovnicească...*, p. 77.

⁴⁵ *Idem*, *Cuvinte duhovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 46.

Duhovnicul Părinte repeta adesea cuvintele „*pocăință și mărturisire*”, arătând că prin acestea diavolul își „pierde drepturile” asupra omului și sunt tăiate toate înrâurile sau influențele sale demonice. „Nu ajunge, spune Cuviosul Paisie, numai mărturisirea la duhovnic, pentru ca să se întocmească bine cineva; e trebuință și de pocăință.”⁴⁶ În învățătura și experiența sa, ca de altfel a întregii spiritualități ortodoxe, pocăința trebuie să precedă, să însoțească și să urmeze oricărei fapte a noastre, fie ea chiar și bună, și aceasta pentru că nu am făcut-o mai devreme și chiar și atunci când am săvârșit-o, nu am împlinit-o deplin.

Astfel, sufletul însetat de desăvârșire ajunge la virtutea pocăinței permanente sau neîncetate, izvor al plânsului duhovnicesc, pururea curgător și de bucurie făcător și al lacrimilor curate și neîncetate.

Cuviosul Părinte recomanda spovedania și pocăința tuturor, indiferent de starea sau „așezarea” sufletească în care se aflau: „Dacă vreun bolnav îi cerea să se roage pentru sănătatea lui, Starețul îl sfătuia să se spovedească și să se împărtășească. Același lucru îl spunea și studenților care voiau să aibă rezultate bune la examene. Soților care aveau probleme le recomanda să aibă duhovnic, să se spovedească, să se împărtășească și să trăiască duhovnicește. «Medicamentul» pe care Starețul îl prescria pentru toate cazurile era **pocăința**. Aceasta era esența propovăduirii lui”⁴⁷. Atât mărturisirea, cât și pocăința neîncetată trebuie să fie făcute cu străpungerea inimii, cu părerea profundă de rău pentru păcatele săvârșite și cu dorința fermă de a nu mai greși.

În învățătura sa duhovnicească, precum mărturisirea are mai multe trepte formale: conștientizarea păcatului și părerea de rău pentru el, mărturisirea și dobândirea iertării, tot astfel și adevărata pocăință trece prin mai multe etape: a) trăirea sau conștientizarea greșelilor; b) simțirea durerii sau a străpungerii datorate acestora; c) cererea iertării din partea lui Dumnezeu; d) mărturisirea lor înaintea duhovnicului⁴⁸. „Pocăința cea adevărată, spunea Cuvioșia Sa, este ca mai întâi omul să-și simtă greșeala sa, să-l doară, să ceară iertare de la Dumnezeu și după aceea să se mărturisească. În felul acesta va veni mângâierea

⁴⁶ Idem, *Cuvinte. II. Trezire dubovnicească...*, p. 350.

⁴⁷ Ieromonahul Isaac, *op. cit.*, p. 389.

⁴⁸ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 121.

dumnezeiască. De aceea întotdeauna recomand pocăința și mărturisirea. Nu recomand niciodată numai mărturisirea.”⁴⁹

În experiența mărturisirii și a pocăinței, sufletul trăiește starea de „doliu spiritual”, la care fac referiri Părinții duhovnicești, „întristarea cea dătătoare de bucurie”⁵⁰ sau „întristarea cea veselă”⁵¹, în care există și durere, dar și bucurie sau, cum explica Părintele Paisie, „bucuria ce provine din întristarea pentru vreo greșeală de-a noastră”⁵².

Atât în experiența frecventă a mărturisirii, cât și în practica pocăinței neîncetate, a „cercetării de sine” sau a „cercetării conștiinței”, el acorda o importanță capitală gândurilor și cercetării lor, respingerii celor rele și cultivării gândurilor bune, pe care o numea „arta de a aduce gândul cel bun”⁵³, adică omul „pe toate să le înfrunte cu gânduri bune”⁵⁴.

Cuviosul Părinte considera că păcatele fac conștiința „greșită”⁵⁵, iar repetarea lor, sub forma patimilor, o fac „nesimțitoare”⁵⁶. Prin cercetarea de sine, „omul trebuie să-și urmărească gândurile și acțiunile sale, ca să vadă dacă sunt în acord cu poruncile Evangheliei, să-și surprindă greșelile și să se nevoiască să le îndrepte. Pentru că dacă lasă o greșeală așa, ca să treacă neobservată, sau atunci când îi semnalează cineva despre vreo neputință pe care o are și nu stă să se gândească la ea, nu poate spori duhovnicește”⁵⁷. Din acest motiv, „cercetarea de sine este cea mai folositoare dintre toate cercetările”⁵⁸.

Dintre calitățile unei spovedanii mântuitoare, pe care o recomandă neîncetat ucenicilor săi, Cuviosul Părinte insista asupra nevoii acesteia de a se face cât mai *grabnic*, fără a aștepta ca păcatele să se adâncească și să producă suferințe sufletești și trupești; să fie *integrală*, înfățișându-i duhovnicului toate păcatele, căderile, gândurile; să fie *clară* și *concisă*, fără eschivare sau mascare a mulțimii și gravității păcatelor; să fie făcută *fără îndreptățire de sine*, cu smerenie, pocăință și dorință de întoarcere și de mântuire⁵⁹.

⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁰ *Ibidem*, p. 179.

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem*, p. 193.

⁵⁴ *Ibidem.*

⁵⁵ *Ibidem*, p. 140.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 137.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 148.

⁵⁸ *Ibidem.*

⁵⁹ *Idem, Cuvinte duhovnicești. III. Nevoință duhovnicească...*, pp. 281-283.

Prin mărturisire curată și pocăință sinceră, omul aruncă „molozul” dinlăuntrul său⁶⁰, „se smerește și astfel deschide ușa cerului, lăsând să coboare din belșug harul lui Dumnezeu, care îl eliberează”⁶¹.

O spovedanie deplină șterge păcatele, iar asupra sufletului „vine harul lui Dumnezeu și îl schimbă complet pe om. Se pierd tulburarea, cruzimea, neliniștea și vin pacea și liniștea”⁶².

Sufletul, curățit și spălat prin această baie spirituală, își dobândește starea de simplitate, pe care Cuviosul Paisie o considera o eliberare de sciziunea sau schizofrenia morală produsă de păcat și pacea sau odihna, despre care vorbea atât de des și atât de pătrunzător: „Să ne odihnim unul pe altul, duhovnicește!”. Însă, pentru dobândirea acestui dar, în fiecare gând și în fiecare lucrare a sa, omul trebuie să se întrebe pe sine: „*Oare ceea ce fac acum mă odihnește pe mine? Dar pe Dumnezeu Îl odihnește? și să cerceteze dacă aceea este plăcută lui Dumnezeu*”⁶³.

La întrebarea: De cât timp are nevoie omul ca, prin pocăință, să se mântuiască?, Cuviosul Părinte răspunde că o pocăință sinceră mântuiește într-o clipă, căci „viața duhovnicească nu are trebuință de ani. Într-o secundă cineva se poate muta din iad în rai, dacă se pocăiește. Omul este schimbător. Se poate face înger, dar se poate face și diavol. Măi, măi, măi, ce putere are pocăința! Absoarbe harul dumnezeiesc. Un gând smerit să-și aducă omul în minte și s-a mântuit. Un gând de mândrie să-și aducă și s-a dus, s-a pierdut, dacă nu se pocăiește și îl află moartea așa. Desigur, gândul smerit trebuie să fie însoțit și de suspinul lăuntric, de zdrobirea lăuntrică”⁶⁴.

Data fiind importanța capitală a Tainei Mărturisirii și a pocăinței în lucrarea de dobândire a mântuirii, Cuviosul Părinte ne recomandă ca, în rugăciunile noastre, să nu cerem vreun dar sau vreo harismă specială, ci harul sau darul pocăinței curate și neîncetate: „De aceea, fratele meu, în rugăciunea ta nu cere decât *pocăință*; nici lumini, nici minuni, nici proorocii, nici harisme, nimic altceva, decât pocăință.

⁶⁰ *Idem, Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 261.

⁶¹ *Ibidem.*

⁶² *Ibidem*, p. 285.

⁶³ *Idem, Cuvinte. II. Trezire dubovnicească...*, p. 78.

⁶⁴ *Idem, Cuvinte dubovnicești. I. Cu durere și dragoste...*, p. 175.

Pocăința îți aduce smerenie, smerenia îți va aduce harul lui Dumnezeu, iar Dumnezeu îți va rândui prin harul Său tot ceea ce îți trebuie pentru mântuirea ta și pentru ajutorarea altor suflete”⁶⁵.

Cu această cercetare de sine trebuie să se scoale omul, cu ea trebuie să adoarmă, în ea să-și trăiască viața aceasta, cu speranța răsplătii făgăduite în Împărăția cerurilor. „Când ne întindem în pat, recomandă Cuviosul Părinte atonit, mult ajută să ne facem semnul crucii pe pernă, să ne încrucișăm mâinile, să ne întoarcem puțin pe partea dreaptă și să ne cercetăm pe noi înșine dacă suntem gata sau nu pentru cealaltă viață. Căci de unde putem ști, dacă adormind, ne vom mai scula. Așa cum suntem întinși, cu aceste gânduri despre moarte, este bine să rostim și câteva tropare ale slujbei de înmormântare și apoi neîncetat rugăciunea, fiindcă toate acestea ajută la sfințirea sufletului nostru”⁶⁶.

⁶⁵ Atanasie Rakovalis, *Părintele Paisie mi-a spus...*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evangelismos, București, 2006, p. 56.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 73.